

La revolta populista contra els experts

L'any 2016 ha estat testimoni de dues fites que han fet sacsejar els fonaments de la predictibilitat electoral democràtica: el referèndum per la sortida del Regne Unit de la Unió Europea i les eleccions presidencials americanes. El resultat d'ambdues cites electorals ha capgirat la situació de l'equilibri i unanimitat polítiques que governen Europa i Estats Units. El Regne Unit abandonarà la Unió Europea en plena onada de *jingois*m

BORJA
VILALLONGA
@vilallonga

—el patrioterisme britànic de tota la vida—, i els Estats Units han abraçat el populisme reaccionari de Donald Trump, 45è president dels Estats Units.

Més enllà de la transcendència que aquestes fites encarnen, per què els experts van ser incapaços d'analitzar, entendre i preveure aquests resultats?

Pocs dies després del polaritzat resultat del referèndum britànic, Jean Pisani-Ferry es preguntava per què els votants ignoren els experts. La premsa seriosa de Londres, la que no lidera ni ven-

des ni lectors però que té prestigi i rigor intel·lectuals, havia emprès una gran tasca pedagògica i racional pel sí europeista –amb grans plomes, feixugues explicacions objectivistes i pronòstics ajustats però favorables. De sobte, el 52% dels electors britànics van demostrar que alguna cosa havia canviat. El Govern de Cameron havia perdut el seu propi referèndum.

Rares vegades els governs o poders establerts organitzen un referèndum sabent que el poden perdre. En el cas britànic, la derrota de Cameron i l'europeisme significava alguna cosa més. Era la fi d'una manera d'entendre i explicar el món. La creixent desafecció vers l'elit intel·lectual anava més enllà d'un rebuig a participar de la comprensió que ofereixen del present –per extensió, del passat i del futur. En realitat, els experts i la seva opinolatria havien fracassat en el seu pronòstic. Els electors havien ignorat el seu consell expert i, a més, havien aconseguit que el sondeig electoral naufragués amb la cosmovisió intel·lectual de l'expert.

D'ençà de la caiguda del comunisme i la *fi de la història*, les democràcies occidentals es van embarcar en una prometedora visió existencial. Seguint el cant del sociòleg americà Daniel Bell, Occident va abraçar la fi de la ideologia com a instrument de comprensió de la dialèctica vital i política. Aquesta fi ideològica amagava el triomf d'un constructe intel·lectual anomenat neoliberalisme. Representat per l'esplendor triomfalista de l'administració de Bill Clinton, el neoliberalisme era doctrina de democràcia parlamentària clàssica, capitalisme sense lluita de classes, Estat del benestar en retrocés, privatització dels monopolis estatals i extensió dels drets i llibertats individuals. El neoliberalisme va ser l'equilibri de consens entre el neoconservadorisme, l'expirant socialdemocràcia i el llibertarianisme ianqui.

El nou consens neoliberal d'unanimitat es va acompanyar d'un instrument científic: l'objectivitat. Gràcies als avenços tecnològics i del tractament de dades, a la democràcia neoliberal tot es podia quantificar. Per primer cop, les decisions es podien prendre de manera científica. Es podia concebre *la veritat*. Els governs

neoliberals d'Occident van començar a prendre decisions polítiques amb objectivitat, és a dir, amb neutralitat *ideològica*. Prenien la millor decisió segons la ciència –no hi podia haver cap error. Malauradament, les decisions que es prenien tenien conseqüències. Per la seva banda, aquests votants, tant d'uns partits com dels altres, veien que la unanimitat liberal restringia el que es podia decidir políticament. La democràcia era una mera qüestió de gestors de criteri sempre objectiu i infal·lible. El combat polític es restringia en la comprensió dels drets i la llibertat polítics, generalment a la baixa per motius *objectius* de seguretat. Tota aquesta combinació va crear el que Roberto Foa i Yascha Mounk han anomenat la desil·lusió amb la democràcia.

La relació entre insatisfacció amb la democràcia neoliberal ha contribuït no solament a l'auge d'alternatives que s'oposen a l'actual sistema–món eixit de la fi de la Unió Soviètica, sinó també a tota la cohort d'experts objectius que aquest sistema–món va engendrar. L'oposició als experts ha quedat palesa amb plena obsenitat lacaniana en les eleccions presidencials americanes. La vetlla del 8 de novembre de 2016, dia d'eleccions als Estats Units, l'aclaparadora majoria de la premsa i els seus serveis d'objectivitat quantitativa predeien la victòria de Hillary Clinton. Seguint el model estadístic de Nate Silver i *FiveThirtyEight*, el *New York Times* amb prou feines donava un 11% de probabilitats que Trump obtingués la presidència dels Estats Units. El dia 9 Trump s'alçava victoriós.

Ja no es tractava que el *FiveThirtyEight* i el *New York Times* haguessin errat clamorosament en la seva predicció. Anàlisis i experts de tota mena veien en Trump la caricatura impossible. Era la fi d'un partit republicà que havia caigut en el ridícul descrèdit d'un populisme barat que la unanimitat de l'objectivitat neoliberal *compartida* amb els votants convertiria en anècdota histriònica. Trump va guanyar en vots del col·legi electoral, perdria en vot popular i els republicans capturaven, per primer cop en anys, la majoria de dues cambres legislatives.

Abans de la victòria de Trump, l'objectivitat neoliberal i la unanimitat dels electors ja s'havien esvaït amb el *Brexit*. Els experts havien errat i no tenien explicació immediata. El que hauria d'haver alarmat els experts és que ja havien errat la nominació republicana de Trump aquell mateix estiu de 2016. I, durant les primàries, aquests mateixos experts havien manifestat l'absoluta irrellevància de Bernie Sanders. Trump, la culminació de la dreta populista reaccionària, nacionalista i xenòfoba era impossible en la mentalitat neoconservadora americana; Sanders, la moribunda opció populista i *socialista* en l'era de l'objectivitat liberal era risible. Ambdues es van erigir amb una enorme força de milions d'electors. Sanders va naufragar però el seu moviment és el que avui estructura l'oposició al president Trump. L'organització socialista americana –la més involucrada en les primàries de Sanders– Democratic Socialists of America ha augmentat en milers de militants d'ençà de novembre.

Al final, Hillary Clinton ha acabat essent la metàfora dels experts curats de mires de la moribunda objectivitat neoliberal. Amb totes les armes estadístiques i suport de sistema, la unanimitat neoliberal va acabar confiant la seva subsistència a una candidata desprestigiada, desgastada, sense carisma, derrotada per Obama a les primàries de 2008 i mancada d'una resposta nova als populismes il·liberals i *subjectius* de Trump i Sanders.

Després de la *débâcle* els experts cerquen respostes, tot i que s'ha optat més aviat per cavar trinxeres que per obrir-se als greus problemes socials i polítics de les democràcies neoliberals. Tant la història com la ideologia han tornat. Avui mana la *postveritat* i la dialèctica entre notícies falses, objectives i subjectives. En aquesta nova equació, els experts hauran de saber fer el gir quantitatiu (o era qualitatiu?) que els permeti mantenir una hegemonia que, en part, ja han perdut en la revolta populista que s'estén ràpidament entre les democràcies occidentals.

Historiador